

حزب الله لبنان

حزب الله، از تأثیرگذارترین [تشکلهای شیعی لبنان](#).

فهرست مندرجات

۱ - معرفی، تشکل حزب الله

- ۱.۱ - ضعیف شدن حزب با ناپدید شدن امام موسی صدر
- ۱.۲ - یورش اسرائیل به جنوب لبنان
- ۱.۳ - استقرار نیروهای شیعی در بعلبک
- ۱.۴ - تشکیل کمیته نه نفری
- ۱.۵ - وظیفه کمیته
- ۱.۶ - انتخاب نام حزب الله
- ۱.۷ - عقب نشینی اسرائیل
- ۱.۸ - هویت و ماهیت اعضای حزب الله
- ۱.۹ - اهداف ذکر شده در مرامنامه
- ۱.۱۰ - تغییرات ساختار تشکیلاتی حزب الله
- ۱.۱۱ - کمیته‌های تشکیلات حزب الله
- ۱.۱۲ - خارج شدن حزب الله از حالت امنیتی
- ۱.۱۳ - منازعت بر سر اداره مناطق جنوبی
- ۱.۱۴ - بیمان طائف
- ۱.۱۵ - طرح انحلال تمام‌گر و ههای شبه‌نظامی از طرف دولت
- ۱.۱۶ - تشکیل کنگره دوم حزب الله
- ۱.۱۷ - شهادت سیدعلی‌س موسوی
- ۱.۱۸ - شرکت حزب الله در انتخابات مجلس
- ۱.۱۹ - حمله نظامیان صهیونیستی مواضع حزب الله
- ۱.۲۰ - نقض تعهدنامه از طرف رژیم صهیونیستی
- ۱.۲۱ - اتلاف حزب الله با جنبش امل برای شرکت در انتخابات مجلس
- ۱.۲۲ - شهادت سید هادی نصر الله
- ۱.۲۳ - پذیرفتن قطعنامه توسط رژیم صهیونیستی
- ۱.۲۴ - اسارت سه سرباز و یک افسر اسرائیلی توسط حزب الله
- ۱.۲۵ - صدور قطعنامه ۱۵۵۹ سازمان ملل
- ۱.۲۶ - تأثیرات ترور رفیق حریری
- ۱.۲۷ - معرفی طراد حماده بعنوان وزیر از سوی حزب الله
- ۱.۲۸ - کسب ۳۵ کرسی مجلس
- ۱.۲۹ - حضور دو وزیر در دولت
- ۱.۳۰ - امضا تفاهم‌نامه بین سیدحسن نصر الله و میشل عون
- ۱.۳۱ - جنگ ۳۳ روزه
- ۱.۳۲ - افزایش اختلاف‌گر و ههای ۸ مارس و ۱۴ مارس
- ۱.۳۳ - شهادت عماد مغنیه
- ۱.۳۴ - پایان یافتن دوره ریاست جمهوری امیل لحود
- ۱.۳۵ - امضا توافق‌نامه دوحه
- ۱.۳۶ - توافقنامه تبادل اسرا
- ۱.۳۷ - مناسبات حزب الله و جمهوری اسلامی ایران
- ۱.۳۸ - مناسبات سوریه با حزب الله
- ۱.۳۹ - مناسبات حزب الله با دیگر کشورهای عربی
- ۱.۴۰ - مناسبات حزب الله با آمریکا
- ۱.۴۱ - حزب الله در عرضه خدمت اجتماعی و فرهنگی و اقتصادی
- ۱.۴۲ - مؤسسه اسلامی تعلیم و تربیت حزب الله
- ۱.۴۳ - تأسیس حوزه‌های علمیه حزب الله
- ۱.۴۴ - گام بعدی حزب الله تأسیس رادیو «النور»
- ۱.۴۵ - راهاندازی شبکه تلویزیونی «المنار»
- ۱.۴۵.۱ - توقف پخش ماهواره‌های شبه‌المنار
- ۱.۴۶ - مرکز فرهنگی امام خمینی

۲ - منابع

۳ - پانویس

۴ - منابع

معرفی تشکل حزب الله

حزب‌الله، از تأثیرگذارترین **تشکلهای شیعی لبنان**، **جنبشهای اسلام‌گرای شیعی** در **لبنان**، نخست تحت‌تأثیر **حوزه علمیه نجف و قم** و نیز متأثر از **انقلاب اسلامی ایران** پدید آمدند. مهمترین این جنبشها، **جنبش محرومین** (حرکه المحرومین) و **جنبش گر و ههای مقاومت اسلامی** (افواج المقاومة الاسلامیة)، **مشهور** به **امل**، بودند که **امام موسی صدر** آنها را **تأسیس** کرد

[۱] موسوعه حزب‌الله، ج ۱، ص ۲۰-۱۷، بیروت: مؤسسه‌ها انترناسیونال.

[۲] نعیم قاسم، حزب‌الله: المنهج، ج ۱، ص ۱۷-۱۹، التجربة، المستقل، بیروت ۱۴۲۵/۲۰۰۴.

[۳] موسوعه حزب‌الله، ج ۱، ص ۲۵، بیروت: مؤسسه‌ها انترناسیونال.

[۴] نعیم قاسم، حزب‌الله: المنهج، ج ۱، ص ۱۷-۱۹، التجربة، المستقل، بیروت ۱۴۲۵/۲۰۰۴.

با ناپدید شدن امام موسی صدر در سفر به **لبنان** در ۱۳۵۷ش/۱۹۷۸، جنبش امل نجار **ضعف** و چنددستگی شد و این امر در ۱۳۶۱ش/۱۹۸۲ به اوج رسید.

← یورش اسرائیل به جنوب لبنان

با یورش اسرائیل به جنوب لبنان و **اشغال** آن در این **سال**، هیئتی به نام **هیئت نجات** (هیئة الإنقاذ) - با حضور **نبیه‌ری** (رهبر جنبش امل در آن زمان)، **الیاس سرکیس** (رئیس‌جمهوری وقت لبنان)، **بشیر جمیل**، و **ولید جنبلاط** - تشکیل گردید. بخشی از نیروهای جنبش امل با این اقدام نبیه‌ری مخالفت کردند. **سیحسین موسوی** از امل جدا شد و **جنبش اسلامی امل** (**حركة امل الاسلامیة**) را تأسیس کرد. [۵۱] عبدالله بلقزیز، حزب‌الله من التحریر الی الردع: ۱۹۸۲-۲۰۰۶، ج ۱، ص ۳۴، بیروت ۲۰۰۶. [۶۱] نعیم قاسم، حزب‌الله: المنهج، ج ۱، ص ۲۶، التجربة، المستقبل، بیروت ۱۴۲۵/۲۰۰۴. هنگامی که **ارتش اسرائیل بیروت** و جنوب لبنان را اشغال کرد، فقط دو منطقه شمال و **بقاع** خارج از منطقه اشغالی قرار گرفت.

← استقرار نیروهای شیعی در بعلبک

بنابراین، گروه‌های **شیعه** در شهر **بعلبک**، مرکز منطقه بقاع، مستقر گردیدند. این گروه‌های کوچک و متفرق در دو موضوع اتفاق نظر داشتند: **اعتقاد** به **ولایت فقیه** و **بیروی** از **امام خمینی**، و مقابله با اسرائیل. این عوامل باعث شد تا این نیروها در تشکیلاتی واحد و جدید **ادغام** شوند.

← تشکیل کمیته نه نفری

پس از مذاکرات اولیه، کمیته‌ای نه نفره تشکیل شد، مشتمل بر سه نفر از علمای شیعه بقاع، سه نفر از جنبش اسلامی امل و سه نفر از **حزب الدعوة لبنان**. [۷۱] مسعود اسداللهی، ج ۱، ص ۶۷-۶۸، از مقاومت تا پیروزی: تاریخچه حزب‌الله لبنان، ۱۳۶۱-۱۳۷۹، تهران ۱۳۷۹ش. [۸۱] مسعود اسداللهی، ج ۱، ص ۵۹، از مقاومت تا پیروزی: تاریخچه حزب‌الله لبنان، ۱۳۶۱-۱۳۷۹، تهران ۱۳۷۹ش. [۹۱] امین مصطفی، المقاومة فی لبنان: ۱۹۴۸-۲۰۰۰، ج ۱، ص ۴۳۳، بیروت ۱۴۲۴/۲۰۰۳.

← وظیفه کمیته

وظیفه کمیته نه نفره، پایه‌ریزی تشکیلات سیاسی جدید برای **شیعیان لبنان** بود. بنابراین، این کمیته **شورایی** پنج نفره از میان خود **انتخاب** کرد که شورای لبنان نامیده شد. نخستین جلسه این شورا در **زمستان** ۱۳۶۱ش/۱۹۸۳ برگزار گردید.

[۱۰۱] حسن فضل‌الله، الخيار الآخر: حزب الله، ج ۱، ص ۳۳، السیرة الذاتية و الموقف، بیروت ۱۴۱۴/۱۹۹۴.

شورای لبنان روش **رهبری** دستمجمعی را برگزید و هیچ فردی را به رهبری یا **دبیر** کلی انتخاب نکرد. همچنین **اسم** اعضای این شورا، به دلایل امنیتی، **محرمانه** ماند، ولی نقش سیدعیس موسوی در این شورا انکار ناپذیر بود.

[۱۱۱] امین مصطفی، المقاومة فی لبنان: ۱۹۴۸-۲۰۰۰، ج ۱، ص ۴۳۵-۴۳۶، بیروت ۱۴۲۴/۲۰۰۳.

← انتخاب نام حزب‌الله

همزمان با گسترش عملیات مقاومت شورای لبنان برضد اشغالگران اسرائیلی، شعارهایی حاوی عبارت «حزب‌الله» در لبنان **ظهور** یافت. اما این عبارت نه به صورت نام رسمی یک گروه سیاسی بلکه به معنای **علم** آن به کار می‌رفت، تا این‌که شورای لبنان در **اردیبهشت** ۱۳۶۳/مه ۱۹۸۴ نام «حزب‌الله - انقلاب اسلامی در لبنان» را برای خود برگزید و دفتر سیاسی حزب را راه‌انداخت و هفته‌نامه العهد را **منتشر** کرد. تعداد اعضای شورا نیز به هفت نفر افزایش یافت.

[۱۲۱] حسن فضل‌الله، الخيار الآخر: حزب الله، ج ۱، ص ۳۵، السیرة الذاتية و الموقف، بیروت ۱۴۱۴/۱۹۹۴.

← عقب نشینی اسرائیل

سرانجام **مقاومت** اسلامی برضد نیروهای اشغالگر، که حزب‌الله رهبری آن را برعهده داشت، به **ثمر** نشست و **دولت اسرائیل** در ۲۴ دی ۱۳۶۳/۱۴ ژانویه ۱۹۸۵ **تصمیم** گرفت در سه مرحله از لبنان عقب‌نشینی نماید. همزمان با آغاز عقب‌نشینی اسرائیل از شهر **صیدا**، حزب‌الله در ۲۷ بهمن ۱۳۶۳/۱۶ فوریه ۱۹۸۵، با صدور بیانیتهای، **اعلام** موجودیت کرد. از این **تاریخ** حزب‌الله از مقاومت مخفیانه به فعالیتهای سیاسی **علنی**، که مقاومت را در اولویت می‌دانست، روی آورد.

[۱۳۱] موسوعه حزب‌الله، بیروت: مؤسسه هنا انتر ناسیونال، ج ۲، ص ۱۴۷.

[۱۴۱] نعیم قاسم، حزب‌الله: المنهج، ج ۱، ص ۱۴۵، التجربة، المستقبل، بیروت ۱۴۲۵/۲۰۰۴.

این بیانیه، که در کتابچه‌ای ۴۸ صفحه‌ای **منتشر** شده بود، ضمن بیان **هویت** حزب‌الله، دیدگاه‌های آنان را درباره مسائل داخلی، منطقه‌ای و جهانی روشن می‌کرد و درواقع **مراجمه** سیاسی حزب‌الله به‌شمار می‌آمد.

[۱۵۱] مسعود اسداللهی، از مقاومت تا پیروزی: تاریخچه حزب‌الله لبنان، ج ۱، ص ۱۰۱، ۱۳۶۱-۱۳۷۹، تهران ۱۳۷۹ش.

در این مرانامه اعضای حزب الله هویت و ماهیت خود را اینگونه شناسانده اند که ما **فرزندان امت** حزب الله خود را بخشی از امت اسلامی در **جهان** می دانیم و همگی به طور یکسان با **گستاخانہترین هجوم استکباری شرق و غرب** مواجهیم.
 ما فرزندان امت حزب اللهی هستیم که **خداوند** به پیش گامان آن در **ایران** یاری رسانده است تا بار دیگر هسته نخستین **دولت** مرکزی اسلامی را در جهان به وجود آورند. **تعهد** خود را نسبت به دستور های رهبری یگانه و حکیمانه و عدلانه ولی فقیه جامع الشرایط که در حال حاضر در شخص **امام آیت الله العظمی روح الله موسوی خمینی نجسم** یافته است، **اعلام** می داریم. بر این اسلش، ما یک سازمان حزبی بسته یا یک چهارچوب تنگ سیاسی در لبنان نیستیم.
 ما خود را جمعیتی می دانیم که با **مسلمانان** سراسر جهان ارتباط **عقیدتی** و **سیاسی استوار** در چهارچوب **اسلام** دارد.
 [۱۶] حسن فضل الله، الخیار الآخر: حزب الله، ج ۱، ص ۱۸۷-۱۸۸، السیرة الذاتية و الموقف، بیروت ۱۴۱۴/۱۹۹۴.

← اهداف ذکر شده در مرانامه

همچنین در این مرانامه چهار **هدف** برای حزب الله **تعیین** شده است: **اخراج** اسرائیل از **لبنان** به عنوان سرآغاز نابودی نهایی این رژیم و آزادی **قفس شریف**؛ **اخراج امریکا، فرانسه** و همپیمانان آنان از لبنان و پایان دادن به **نفوذ** کشورهای **استعمارگر** در لبنان؛ **محاکمه** عدلانه اعضای **حزب کتائب (فالانژها)** برای جرائمی که با تحریک امریکا و اسرائیل در **حق مسلمانان و مسیحیان** مرتکب شده اند؛ و اعطای **حق تعیین** سر نوشت به **ملت** لبنان تا با **آزادی** کامل نظام حکومتی دلخواه خود را برگزینند.
 همچنین این **مرانامه** برخی حکومت های عربی را **نظم های ورشکسته ای** معرفی می کند که برای **صلح** با **صهیونیست ها شتاب** دارند و از **تأمین** خواستها و آرزو های امت، **عاجز** و در مانده اند و هرگز **قیرت** اندیشین به **مقابله** با **رژیم اشغالگر فلسطین** را ندارند.
 این حزب در مرانامه خود نظام حکومتی مطلوب خود را نظامی اسلامی می داند که بر اساس **انتخاب آزاد** و **مستقیم** از طرف **مردم ایجاد** شود و با **تحمیل** این **نظام** بر مردم **مخالف** است. در عین حال، حزب الله از **شرکت** در انتخابات پارلمانی و حضور در **مجلس** و هیئت دولت، **احتراز** نکرده است. به طور کلی حزب الله بر پایه سه **اصل** عمده **شکل** گرفته است: **ایمان** به **اسلام، جهاد در راه خدا، و اعتقاد به ولایت فقیه**.
 [۱۷] نعیم قاسم، حزب الله: المنهج، التجربة، المستقبل، ج ۱، ص ۲۸۲۷، بیروت ۲۰۰۴/۱۴۲۵.
 [۱۸] نعیم قاسم، حزب الله: المنهج، التجربة، المستقبل، ج ۱، ص ۴۶، بیروت ۲۰۰۴/۱۴۲۵.
 [۱۹] نعیم قاسم، حزب الله: المنهج، التجربة، المستقبل، ج ۱، ص ۷۰، بیروت ۲۰۰۴/۱۴۲۵.

← تغییرات ساختار تشکیلاتی حزب الله

ساختار تشکیلاتی حزب الله از آغاز **تأسیس** تاکنون **تغییرات** فراوانی کرده است. حزب الله در آغاز به شکل شورایی اداره می شد و **رهبر** یا **دبیر کل** نداشت. امروزه اعضای شورا هفت نفرند که برای سه **سال انتخاب** می شوند. دبیر کل نیز، بدون محدودیت، می تواند برای دوره های پیاپی انتخاب شود. اولین کنگره حزب الله در ۱۳۶۸ش/ نوامبر ۱۹۸۹ برپا گردید و برای نخستین بار، **نُه** عضو شورا مرکزی حزب، از طریق انتخابات عمومی در درون کادر های حزبی، برگزیده شدند.
 این اعضا عبارت بودند از: **شیخ صبحی طفیلی، سید عباس موسوی، سیحسن نصر الله، شیخ حسین کورانی، شیخ نعیم قاسم، شیخ محمد بزیك، محمد رعد، محمد فنیش و محمد باغی**. این شورا شیخ صبحی طفیلی را به دبیر کلی انتخاب نمود. شیخ نعیم قاسم به **قائم مقامی** دبیر کل و سیحسن نصر الله نیز به ریاست کمیته اجرایی برگزیده شدند.
 [۲۰] مسعود اسداللهی، از مقاومت تا پیروزی: تاریخچه حزب الله لبنان، ج ۱، ص ۱۲۴، ۱۳۶۱-۱۳۷۹، تهران ۱۳۷۹ش.
 [۲۱] موسوعه حزب الله، بیروت: مؤسسه هنا انتر ناسیونال، ج ۱، ص ۱۰۸۱۰۷.

← کمیته های تشکیلات حزب الله

تشکیلات حزب الله پنج کمیته دارد: جهادی، سیاسی، اجرایی، امور مجلس، و قضایی. ریاست این کمیته ها بر عهده اعضای شورا مرکزی حزب الله است. کمیته سیاسی، تحلیلها و بررسی های سیاسی و **مدیریت** روابط سیاسی داخلی و خارجی **حزب** را بر عهده دارد. وظیفه کمیته جهادی، آماده سازی، **آموزش** و **تجهیز** نیرو های مسلح حزب الله برای **مقابله** با اشغالگران است. نمایندگان حزب الله در مجلس لبنان، در کمیته امور مجلس عضویت دارند. این کمیته به بررسی لوایح و قوانین مطرح شده در مجلس لبنان می پردازد و همچنین به مشکلات مردم و چگونگی ارتباط آنان با مسئولان دولتی برای **رفع** این مشکلات، رسیدگی می کند. کمیته اجرایی رسیدگی به امور اجرایی مؤسسه و وابسته به حزب را بر عهده دارد. کمیته قضایی نیز به **حل** و **فصل** منازعت و اختلافات می پردازد.
 شورا مرکزی در **رأس هرم** حزب قرار دارد و سیاست های کلی و اهداف حزب را **تدوین** می کند و درباره مسائل سیاسی **تصمیم** می گیرد. دبیر کل مسئولیت اداره، **نظارت**، هماهنگی بین رؤسای کمیته ها و اعضای شورا مرکزی و بیان مواضع حزب را بر عهده دارد.
 [۲۲] موسوعه حزب الله، بیروت: مؤسسه هنا انتر ناسیونال، ج ۱، ص ۱۰۸-۱۰۹.
 شاخه نظامی حزب الله، به نام **جیش مقاومت اسلامی (حركة المقاومة الإسلامية)**، در ۱۳۶۴ش/ ۱۹۸۵ **تأسیس** شد.

← خارج شدن حزب الله از حالت امنیتی

حزب الله پس از انتشار مرانامه خود، از حالت صرفاً امنیتی و کاملاً **محرمانه** خارج شد و حالت نیمه محرمانه پیدا کرد و برخی شخصیت های آن شناخته شدند. این امر باعث شد که حزب الله هدف حملات **تروریستی** قرار بگیرد. در ۱۷ **اسفند** ۱۳۶۳/ ۸ مارس ۱۹۸۵ به **سید محمد حسین فضل الله**، از **رهبران دینی لبنان** و **حامی** حزب الله، به **تصور** آنکه وی **رهبر** حزب الله است، **سو عقصد** شد، اما وی جان سالم به در برد.
 [۲۳] نعیم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ۱، ص ۱۴۶-۱۴۸، التجربة، المستقبل، بیروت ۲۰۰۴/۱۴۲۵.
 [۲۴] مسعود اسداللهی، از مقاومت تا پیروزی: تاریخچه حزب الله لبنان، ج ۱، ص ۱۰۲-۱۰۳، ۱۳۶۱-۱۳۷۹، تهران ۱۳۷۹ش.

← منازعت بر سر اداره مناطق جنوبی

پس از عقب‌نشینی اسرائیل، میان حزب‌الله و **امل** بر سر اداره مناطق جنوبی، منازعاتی در گرفت و در ۱۳۶۷ش/۱۹۸۸ به اوج خود رسید.
[۲۵] امین مصطفی، المقاومة فی لبنان: ۱۹۴۸-۲۰۰۰، ج ۱، ص ۴۳۸-۴۳۷، بیروت ۲۰۰۳/۱۴۲۴.
[۲۶] موسوعة حزب‌الله، بیروت: مؤسسة هنا انترناسیونال، ج ۳، ص ۱۹۱۸.
[۲۷] غسان عزی، حزب‌الله من الحلم الايديولوجي الى الواقعية السياسية، ج ۱، ص ۵۶-۵۵، کویت ۱۹۹۸.
[۲۸] ۳۶۶، وضاح شراره، ج ۱، ص ۳۴۶-۳۴۷، دولة «حزب‌الله»: لبنان مجتمعاً اسلامياً، بیروت ۱۹۹۸.

در ۱۳۶۹ش/۱۹۹۰ نیز درگیری‌هایی روی داد اما سرانجام، با میانجیگری **جمهوری اسلامی ایران** و **سوریه**، این دو در ۱۸ **آبان** ۱۳۶۹/۹ **نوامبر** ۱۹۹۰ **توافقنامه صلح امضا** کردند.
[۲۹] نعیم قاسم، حزب‌الله: المنهج، ج ۱، ص ۱۵۱، التجربة، المستقبل، بیروت ۲۰۰۴/۱۴۲۵.
با پایان یافتن دوره **ریاست جمهوری امین جمیل** در ۱۳۶۷ش/۱۹۸۸، **مجلس** لبنان با دلیل **اختلاف نظر** نتوانست جانشینی برای وی انتخاب کند.

← پیمان طائف

بنابراین، **بحران سیاسی** لبنان را فراگرفت. با میانجیگری **عربستان سعودی** و **مغرب** و **الجزایر**، نمایندگان مجلس لبنان در ۷ **مهر** ۱۳۶۸/۲۹ **سپتامبر** ۱۹۸۹ در **شهر طائف عربستان** گردهم آمدند و **سند وفاق ملی لبنان** را، که به **پیمان طائف مشهور** شد، امضا نمودند.
[۳۰] نعیم قاسم، حزب‌الله: المنهج، ج ۱، ص ۱۵۲-۱۵۳، التجربة، المستقبل، بیروت ۲۰۰۴/۱۴۲۵.
[۳۱] عارف عبده، لبنان و الطائف: تقاطع تاریخی و مسار غیر مکتمل، ص ۲۰۵، بیروت ۲۰۰۱.
[۳۲] عارف عبده، لبنان و الطائف: تقاطع تاریخی و مسار غیر مکتمل، ج ۱، ص ۲۱۷، بیروت ۲۰۰۱.
[۳۳] عارف عبده، لبنان و الطائف: تقاطع تاریخی و مسار غیر مکتمل، ج ۱، ص ۲۲۴، بیروت ۲۰۰۱.
پیمان طائف برای حزب‌الله **فایده‌کننده** نبود، ولی تنها به **اعلام رضایت** بخش نبودن این **پیمان اکتفا** کرد. حزب‌الله خواهان پیمانی بود که **طایفه‌گری سیاسی** را در لبنان از بین ببرد، ولی پیمان طائف این **امر** را کاملاً محقق نمی‌ساخت.
[۳۴] نعیم قاسم، حزب‌الله: المنهج، ج ۱، ص ۱۵۴، التجربة، المستقبل، بیروت ۲۰۰۴/۱۴۲۵.

← طرح انحلال تمام گروه‌های شبه‌نظامی از طرف دولت

در ۸ **فروردین** ۱۳۷۰/۲۸ **مارس** ۱۹۹۱، با **هدف** اجرای پیمان طائف، **دولت لبنان** طرح **انحلال** تمام گروه‌های شبه‌نظامی لبنانی و غیرلبنانی را **تصویب** کرد. اما حزب‌الله، به عنوان نیروی **مقاومت مشروع**، به رسمیت شناخته شد.
[۳۵] مسعود اسداللهی، ج ۱، ص ۱۲۷، از مقاومت تا پیروزی: تاریخچه حزب‌الله لبنان، ۱۳۶۱-۱۳۷۹، تهران ۱۳۷۹ش.
[۳۶] مسعود اسداللهی، ج ۱، ص ۲۴۳، از مقاومت تا پیروزی: تاریخچه حزب‌الله لبنان، ۱۳۶۱-۱۳۷۹، تهران ۱۳۷۹ش.

← تشکیل کنگره دوم حزب‌الله

در بهار ۱۳۷۰ش/۱۹۹۱، **کنگره دوم حزب‌الله تشکیل** گردید. از تصمیمات مهم این کنگره، **مشارکت** در انتخابات **مجلس**، برکناری **شیخ‌صیحی طفیلی** از دبیرکلی حزب و انتخاب **سیدعلیس موسوی** به جانشینی وی بود.
[۳۷] مسعود اسداللهی، از مقاومت تا پیروزی: تاریخچه حزب‌الله لبنان، ج ۱، ص ۱۲۸-۱۲۹، ۱۳۶۱-۱۳۷۹، تهران ۱۳۷۹ش.
[۳۸] غسان عزی، حزب‌الله من الحلم الايديولوجي الى الواقعية السياسية، ج ۱، ص ۳۳، کویت ۱۹۹۸.
[۳۹] امین مصطفی، المقاومة فی لبنان: ۱۹۴۸-۲۰۰۰، ج ۱، ص ۴۳۹-۴۴۰، بیروت ۲۰۰۳/۱۴۲۴.

← شهادت سیدعلیس موسوی

در ۲۷ بهمن ۱۳۷۰/۱۶ فوریه ۱۹۹۲، خودرو حامل **سیدعلیس موسوی**، **دبیر کل حزب‌الله**، هدف **بمباران** هواپیماهای اسرائیلی قرار گرفت که در نتیجه آن وی به همراه **همسر** و **فرزند** خردسالش به **شهادت** رسید.
روز بعد، شورای مرکزی حزب‌الله، **سیدحسن نصرالله** را به جانشینی موسوی برگزید.
[۴۰] محمد مورو، حزب‌الله: النشأة، ج ۱، ص ۶۹، العمليات، الجهاد، الانتصارات، قاهره (۲۰۰۱).
[۴۱] موسوعة حزب‌الله، بیروت: مؤسسة هنا انترناسیونال، ج ۳، ص ۲۶.

← شرکت حزب‌الله در انتخابات مجلس

حزب‌الله برای نخستین بار در ۱۳۷۱ش/۱۹۹۲ در انتخابات **مجلس** لبنان که پس از بیست **سال** وقفه، برگزار می‌شد **شرکت** نمود و توانست دوازده **کرسی** از ۱۲۸ کرسی مجلس لبنان را به دست آورد و **فراکسیون** «وفاء للمقاومة» (الوفاء للمقاومة) را در مجلس تشکیل دهد.
[۴۲] نعیم قاسم، حزب‌الله: المنهج، ج ۱، ص ۲۷۷، التجربة، المستقبل، بیروت ۲۰۰۴/۱۴۲۵.
[۴۳] نعیم قاسم، حزب‌الله: المنهج، ج ۱، ص ۲۸۴-۲۸۵ و پانویس ۱، التجربة، المستقبل، بیروت ۲۰۰۴/۱۴۲۵.
[۴۴] غسان عزی، حزب‌الله من الحلم الايديولوجي الى الواقعية السياسية، ج ۱، ص ۷۶-۷۵، کویت ۱۹۹۸.

← حمله نظامیان صهیونیستی مواضع حزب الله

در واکنش به عملیات نظامی پراکنده حزب الله، نظامیان **صهیونیستی** در ۳ مرداد ۱۳۷۲/۲۵ ژوئیه ۱۹۹۳، در عملیاتی به نام «**تسویه حساب**»، به **مواضع** حزب الله در جنوب لبنان **پورش** بردند. حزب الله نیز شهرکهای شمال اسرائیل را مورد هدف قرار داد. این **بجران** سرانجام با میانجیگری **امریکا** و **سوریه** و با امضای **تفاهمنامه ژوئیه** پایان یافت که بر مبنای آن حملات اسرائیل به جنوب لبنان **متوقف** می شد و در مقابل، حزب الله نیز به حملات موشکی خود پایان می داد.

[۴۵] موسوعه حزب الله، بیروت: مؤسسه هنا انترناسیونال، ج ۳، ص ۲۹-۲۷.

[۴۶] حسن محمود قیسی، الإندحار و الإنحار من وعد بلفور الى الوعد الصادق، ج ۱، ص ۱۹۱، (بیروت) ۱۴۲۸/۲۰۰۷.

← نقض تعهدنامه از طرف رژیم صهیونیستی

در ۲۲ **فروردین** ۱۳۷۵/۱۱ **آوریل** ۱۹۹۶، **ارتش رژیم صهیونیستی** با **نقض تعهدات** خود، عملیات گسترده نظامی «خوشه های **خشم**» را آغاز کرد. در این عملیات که شانزده **روز** به طول انجامید، اسرائیل مناطق زیادی را در **جنوب**، **بقاع** و **بیروت بمباران** کرد و حزب الله نیز در پاسخ بار دیگر شمال اسرائیل را موشکباران نمود.

با تلاشهای **دیپلماتیک جمهوری اسلامی**، سوریه و **فرانسه** و میانجیگری امریکا، حزب الله و اسرائیل تفاهمنامه **آوریل** را به امضا رساندند و به برقراری آتشبس **متعهد** شدند.

[۴۷] موسوعه حزب الله، بیروت: مؤسسه هنا انترناسیونال، ج ۳، ص ۳۳-۳۷.

[۴۸] حسن محمود قیسی، الإندحار و الإنحار من وعد بلفور الى الوعد الصادق، ج ۲، ص ۱۹۲-۱۹۳، (بیروت) ۱۴۲۸/۲۰۰۷.

[۴۹] طارق عزب، حزب الله بین الحقائق و اوهام الغرب، ج ۱، ص ۶، (قیوب، مصر) ۲۰۰۲/۱۴۲۲.

← ائتلاف حزب الله با جنبش امل برای شرکت در انتخابات مجلس

با واسطه های **سوریه**، حزب الله به صورت **ائتلاف** با **جنبش امل** در **انتخابات مجلس** ۱۳۷۵ش/۱۹۹۶ شرکت نمود، اما در این انتخابات سه کرسی از دوازده کرسی قبلی خود را از دست داد.

[۵۰] نعیم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ۱، ص ۲۸۶ و پانویس ۱، التجربة، المستقبل، بیروت ۲۰۰۴/۱۴۲۵.

[۵۱] مسعود اسداللهی، از مقاومت تا پیروزی: تاریخچه حزب الله لبنان، ج ۱، ص ۱۴۳-۱۴۴، ۱۳۶۱-۱۳۷۹، تهران ۱۳۷۹ش.

← شهادت سید هدای نصر الله

در ۲۱ **شهریور** ۱۳۷۶/۱۲ **سپتامبر** ۱۹۹۷، **سیدهدای نصر الله**، فرزند سیدحسن نصر الله، در عملیات نظامی برضد مواضع اسرائیل در جنوب لبنان به **شهادت** رسید که بر **محبوبیت** حزب الله افزود.

[۵۲] رفعت سیداحمد، حسن نصر الله: ثائر من الجنوب، دمشق ۲۰۰۶.

[۵۳] رفعت سیداحمد، حسن نصر الله: ثائر من الجنوب، ج ۱، ص ۱۶۹-۱۷۰، دمشق ۲۰۰۶.

حزب الله در انتخابات مجلس لبنان در ۱۳۷۹ش/۲۰۰۰ نیز شرکت نمود و توانست دوازده کرسی را به خود **اختصاص** دهد.

[۵۴] نعیم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ۱، ص ۲۸۶ و پانویس ۲، التجربة، المستقبل، بیروت ۲۰۰۴/۱۴۲۵.

← پذیرفتن قطعنامه توسط رژیم صهیونیستی

باتوجه به ناکامیهای پی در پی **ارتش اسرائیل** در برابر مقاومت اسلامی، **بنیامین نتنیاهاو** (نخست وزیر اسرائیل) در **تابستان** ۱۳۶۷ش/۱۹۸۸ **اعلام** کرد که **رژیم صهیونیستی** قطعنامه ۴۲۵ را پذیرفته است.

این قطعنامه، که در ۱۳۵۷ش/۱۹۷۸ **صادر** شده بود، بر خروج بی قید و **شرط** ارتش اسرائیل از لبنان **تاکید** می کرد.

[۵۵] امین مصطفی، المقاومة فی لبنان: ۱۹۴۸-۲۰۰۰، ج ۱، ص ۵۶۱-۵۶۲، بیروت ۲۰۰۳/۱۴۲۴.

[۵۶] مسعود اسداللهی، از مقاومت تا پیروزی: تاریخچه حزب الله لبنان، ج ۱، ص ۱۶۶-۱۶۷، ۱۳۶۱-۱۳۷۹، تهران ۱۳۷۹ش.

سرانجام نیروهای اسرائیلی در ۴ **خرداد** ۱۳۷۹/۲۴ **مه** ۲۰۰۰ از جنوب لبنان، به جز **مزارع شبعا**، عقب نشینی کردند. این رویداد، **پیروزی** بزرگی برای حزب الله به شمار می آمد و بر محبوبیت آن افزود.

[۵۷] موسوعه حزب الله، بیروت: مؤسسه هنا انترناسیونال، ج ۳، ص ۵۱-۵۰.

[۵۸] جعفر حسن عتریسی، حزب الله: الخيار الاصعب و ضمانة الوطن الكبرى، ج ۱، ص ۱۱۵، بیروت ۱۴۲۶/۲۰۰۵.

← اسارت سه سرباز و یک افسر اسرائیلی توسط حزب الله

نیروهای حزب الله در **مهر** ۱۳۷۹/ **اکتبر** ۲۰۰۰، سه **سرباز** و یک **افسر** اسرائیلی را به **اسارت** گرفتند و، با میانجیگری **آلمان**، در قبال آزادی این اسیران، چهارصد اسیر فلسطینی و ۲۳ اسیر لبنانی و پنج اسیر سوریه و هشت اسیر از دیگر ملیتها و پیکر ۵۹ **شهید** را از اسرائیلیها **تحویل** گرفتند.

- [۵۹] موسوعة حزب الله، بيروت: مؤسسة هنا انترناسيونال، ج ۳، ص ۶۶.
- [۶۰] موسوعة حزب الله، بيروت: مؤسسة هنا انترناسيونال، ج ۳، ص ۶۸-۶۹.
- [۶۱] موسوعة حزب الله، بيروت: مؤسسة هنا انترناسيونال، ج ۳، ص ۷۲-۷۴.
- [۶۲] محمد مورو، حزب الله: النشأة، ج ۱، ص ۱۳۱-۱۳۲، العمليّة، الجهاد، الانتصارات، قاهره (۲۰۰۱).

← صدور قطعنامه ۱۵۵۹ سازمان ملل

از ۱۲ شهریور ۱۳۸۳/۲ سپتامبر ۲۰۰۴، با صدور قطعنامه ۱۵۵۹ سازمان ملل که همه نیروهای خارجی حاضر در لبنان را به خروج از این کشور دعوت می‌نمود و همچنین خواستار انحلال همه گروه‌های نظامی وابسته به احزاب لبنانی و غیرلبنانی و **خلع سلاح** آن‌ها بود تلاش شد تا سوریه و حزب الله از صحنه نظامی لبنان حذف شوند. حزب الله در مقابل این قطعنامه از خود **دفاع** نمود و خود را نیروی مقاومت مشروع خواند و خلع سلاح را نپذیرفت.

[۶۳] عبدالله بلقریز، حزب الله من التحرير الى الردع ۱۹۸۲-۲۰۰۶، ج ۱، ص ۶۲-۶۳، بيروت ۲۰۰۶.

[۶۴] جعفر حسن عتریسی، حزب الله: الخيار الاصعب و ضمانة الوطن الكبرى، ج ۱، ص ۸۹، بيروت ۱۴۲۶/۲۰۰۵.

← تأثیرات ترور رفیق حریری

در ۲۶ بهمن ۱۳۸۳/۱۴ فوریه ۲۰۰۵ **رفیق حریری، نخست‌وزیر پیشین لبنان**، در **بیروت ترور** شد و بر اثر آن، اوضاع سیاسی لبنان وارد **بحران** جدیدی گردید. بسیاری از **احزاب** و شخصیت‌های لبنانی، **سوریه** را به ترور حریری **متهم** نمودند، اما حزب الله، با **محکوم** نمودن این ترور، **منکر** نکالت سوریه در این حادثه شد. حزب الله و دیگر نیروهای حامی مقاومت و سوریه، در ۱۸ اسفند ۱۳۸۳/۸ مارس ۲۰۰۵ **راهپیمایی** گسترده‌ای نمودند و در مقابل، مخالفان سوریه نیز در ۲۴ اسفند ۱۳۸۳/۱۴ مارس ۲۰۰۵ راهپیمایی اعتراض‌آمیز کردند. از آن زمان **جناح ۸ مارس** به رهبری حزب الله، **جناح ۱۴ مارس** با حضور **جریان المستقبل** به رهبری **سعد حریری**، **حزب سوسیالیست پیشرو** [۶۵] بيروت: مؤسسة هنا انترناسيونال.

به **رهبری ولید جنبلاط، حزب جریان ملی آزاد (التيار الوطني الحر)** به رهبری **میشل عون**، و گروه‌های دیگر در صحنه سیاسی لبنان ظاهر شدند.

[۶۶] موسوعة نصر الله الرجل الذي يختصر الامة، بيروت: منشورات الفجر، ج ۲، ص ۸۷، ۱۴۲۷/۲۰۰۶.

[۶۷] جعفر حسن عتریسی، حزب الله: الخيار الاصعب و ضمانة الوطن الكبرى، ج ۱، ص ۸۹-۹۱، بيروت ۱۴۲۶/۲۰۰۵.

← معرفی طراد حماده بعنوان وزیر از سوی حزب الله

طراد حماده در ۳۱ فروردین ۱۳۸۴/۱۹ آوریل ۲۰۰۵ در **کابینه محمدنجیب میقاتی** برای اولین بار و به‌طور غیررسمی از سوی حزب الله به عنوان **وزیر معرفی** شد. باتوجه به **دولت** کوچک میقاتی که تنها چهارده وزیر داشت، وی **وزار تخانه‌های کار و کشاورزی** را بر عهده گرفت.

← کسب ۳۵ کرسی مجلس

در انتخابات مجلس، که از ۸ خرداد تا ۲۹ خرداد ۱۳۸۴/۲۹ مه تا ۱۹ ژوئن ۲۰۰۵ برگزار شد، حزب الله و جنبش امل در ائتلافی موفق شدند که **۳۵ کرسی** از مجموع ۱۲۸ کرسی مجلس لبنان را **کسب** نمایند.

← حضور دو وزیر در دولت

در **دولت جدید لبنان** که **فؤاد سنیوره** آن را در ۲۸ تیر ۱۳۸۴/۱۹ ژوئیه ۲۰۰۵ **تشکیل** داد- دو وزیر وابسته به حزب الله به نامهای **محمد فنیش** (وزیر نیرو) و **طراد حماده** (وزیر کار) حضور یافتند.

← امضا تفاهم نامه بین سیحسن نصرالله و میشل عون

سیحسن نصر الله در ۱۷ بهمن ۱۳۸۴/۶ فوریه ۲۰۰۶ با **میشل عون** (رهبر جریان ملی آزاد که، به سبب اختلافات، از **گروه ۱۴ مارس** جدا شده بود) **دیدار** نمود و دو طرف، **تفاهم‌نامه** همکاری به **امضا** رساندند.

[۶۸] موسوعة نصر الله الرجل الذي يختصر الامة، بيروت: منشورات الفجر، ج ۲، ص ۱۶، ۱۴۲۷/۲۰۰۶.

[۶۹] عبدالله بلقریز، حزب الله من التحرير الى الردع ۱۹۸۲-۲۰۰۶، ج ۱، ص ۶۳ و پانویس، بيروت ۲۰۰۶.

← جنگ ۳۳ روزه

در ۲۱ تیر ۱۳۸۵/۱۲ ژوئیه ۲۰۰۶ رزمندگان حزب الله در عملیاتی به نام «الوعد الصادق» دو **سریاز** اسرائیلی را به **اسارت** گرفتند و هشت تن دیگر را به **قتل** رساندند. نیروهای اسرائیلی در **واکنش** به این اقدام حزب الله، مناطقی از لبنان را بمباران نمودند. این امر باعث آغاز **جنگ سه‌سده روزه** شد.

[۷۰] رفعت سیداحمد، حسن نصر الله: الوعد الصادق (ملحمة النصر الالهی كاملة)، ج ۱، ص ۸۸۸۷، دمشق ۲۰۰۷.

رزمندگان حزب‌الله به **مقابله** با سربازان اسرائیلی پرداختند و **شمال اسرائیل** را **هدف** حملات موشکی خود قرار دادند. در این حملات ۴۳۰ نظامی اسرائیلی به **هلاکت** رسیدند و ۱۳۰ **تانک** آنان نیز **منهدم** شد. [۷۱] صلاح‌الدین سلیم، «الوعد الصادق و تداعياتها العسكرية»، ج ۱، ص ۲۹، در فجر الانتصار. [۷۲] موسوعة نصر الله الرجل الذي يخترص الامة، بيروت: منشورات الفجر، ج ۲، ص ۳۱۴، ۱۴۲۷/۲۰۰۶. [۷۳] رفعت سيداحمد، حسن نصر الله: الوعد الصادق (ملحمة النصر الالهی كاملة)، ج ۱، ص ۱۷۱، دمشق ۲۰۰۷.

حزب‌الله در این **جنگ** که در آن در حدود ۱۱۰۰ شهروند غیرنظامی لبنانی به **شهادت** رسیدند به پیروزی نظامی و سیاسی بزرگی دست یافت و با **قطعنامه** ۱۷۰۱ **سازمان ملل**، مبنی بر **توقف** عملیات جنگی، در ۲۳ **مرداد/۱۴ اوت**، این **جنگ** به پایان رسید. [۷۴] رفعت سيداحمد، حسن نصر الله: الوعد الصادق (ملحمة النصر الالهی كاملة)، ج ۱، ص ۱۳۶-۱۴۱، دمشق ۲۰۰۷.

← افزایش اختلاف گروه‌های ۸ مارس و ۱۴ مارس

پس از جنگ، **اختلاف گروه‌های ۸ مارس** و ۱۴ مارس افزایش یافت. در ۹ **آبان** ۱۳۸۵/۳۱ **اکتبر** ۲۰۰۶ **سیدحسین نصر الله** گفت که باید **حکومت وحدت ملی** تشکیل شود، در غیر این صورت با **تظاهرات** خیابانی، **حکومت سنپوره** را **ساقط** خواهد کرد. به **پیشنهاد نییبری** (رئیس مجلس لبنان)، طرفهای **منازعه** گفتگو کردند، اما به **توافق** نرسیدند. در **واکنش** به این رویداد، دو **وزیر** وابسته به حزب‌الله و سه وزیر **متعلق** به **جنبش امل** در ۲۰ **آبان** ۱۳۸۵/۱۱ **نوامبر** ۲۰۰۶ از **دولت سنپوره** **استعفا** کردند. علاوه بر این، حزب‌الله در **آذر** - دی ۱۳۸۵/ **دسامبر** ۲۰۰۶ در تظاهرات گسترده‌ای خواستار **استعفای** سنپوره شد.

← **شهادت عماد مغنیه**

در ۲۳ **بهمن** ۱۳۸۶/۱۲ **فوریه** ۲۰۰۸، **عماد مغنیه** [۷۵] بیروت: مؤسسه هنا انترناسیونال. در **انفجار** خودرو حامل وی، در **دمشق** به **شهادت** رسید. حزب‌الله **اعلام** کرد که صهیونیستها، به **انتقام** شکستشان در **جنگ سی‌وسه‌روزه**، وی را **ترور** کرده‌اند.

← **پایان یافتن دوره ریاست جمهوری امیل لحود**

با پایان یافتن دوره **ریاست جمهوری امیل لحود**، نیروهای **۸ مارس** و **۱۴ مارس** بر سر یافتن جانشینی برای وی به نتیجه نرسیدند و این امر **اوضاع لبنان** را بحرانی‌تر نمود. **دولت سنپوره** در ۱۶ **اردیبهشت** ۱۳۸۷/۵ **مه** ۲۰۰۸ شبکه مخابراتی **مستقل** حزب‌الله را غیرقانونی اعلام کرد. این امر باعث **درگیری مسلحانه** میان هواداران حزب‌الله و **جنبش امل** با نیروهای ۱۴ مارس در ۱۸ **اردیبهشت** ۱۳۸۷/۷ **مه** ۲۰۰۸ گردید.

← **امضا توافق نامه دوحه**

با تلاشها و میانجیگریهای **امیر قطر**، رهبران گروه‌های عمده لبنانی، از جمله حزب‌الله، برای حل اختلاف خود از ۲۸ اردیبهشت ۱۳۸۷/۱۷ **مه** ۲۰۰۸ در **دوحه قطر** گرد هم آمدند و در اول **خرداد** ۱۳۸۷/۲۱ **مه** ۲۰۰۸ **توافقنامه دوحه** را **امضا** نمودند. برطبق این **توافقنامه**، **میشل سلیمان** به **ریاست‌جمهوری لبنان** **انتخاب** گردید و حزب‌الله و دیگر گروه‌های ۸ مارس، صاحب یازده **کرسی** در مجلس لبنان شدند.

← **توافقنامه تبادل اسرا**

در ۱۱ **مرداد** ۱۳۸۷/اول **ژوئیه** ۲۰۰۸ حزب‌الله و اسرائیل با **سلطت سازمان ملل توافقنامه تبادل** اسرا را **امضا** کردند، که براساس آن حزب‌الله در مقابل بازپس گرفتن پنج تن از اسرای لبنانی از جمله **سمیر قنطار**، با سابقه‌ترین **اسیر** لبنانی، و **پیکر** ۱۹۹ تن از شهدای **عرب** از ملیتهای مختلف، **متعهد** شد که **پیکر** دو **سرباز** اسرائیلی را، که از ۱۳۸۵/ش ۲۰۰۶ در اختیار داشت، به اسرائیل **تحویل** دهد. این تبادل در ۲۶ **تیر** ۱۳۸۷/۱۶ **ژوئیه** ۲۰۰۸ صورت گرفت.

← **مناسبت حزب‌الله و جمهوری اسلامی ایران**

درباره مناسبت حزب‌الله و **جمهوری اسلامی ایران** گفتنی است که جمهوری اسلامی ایران نقش عمده‌ای در **حمایت** از **تأسیس** و **رشد** حزب‌الله داشته است. اما رهبران و اعضای حزب‌الله در مقابل **اتهام** «ایرانی بودن حزب‌الله»، که درباره این حزب مطرح می‌شده است، و **واکنش** نشان داده و برآنند که با ایثارگریها و جان‌فشانیهایی که این حزب برای **کشور** و **ملت** لبنان انجام داده است، نباید چنین اتهامی به آن وارد شود. علاوه بر این، حزب‌الله را حزبی لبنانی می‌دانند که مناسبت خوبی با **ایران** دارد، اما این امر به آن معنا نیست که به صورت حزبی ایرانی درآمده‌اند.

[۷۶] نعیم قاسم، حزب‌الله: المنهج، ج ۱، ص ۳۵۰-۳۵۲، التجربة، المستقبل، بیروت ۱۴۲۵/۲۰۰۴.

[۷۷] غسان عزی، حزب‌الله من الحلم الایدیولوجی الی الواقعية السياسية، ج ۱، ص ۶۴، کویت ۱۹۹۸.

[۷۸] طارق عذب، حزب‌الله بین الحقائق و اوهام‌الغرب، ج ۱، ص ۱۲-۱۱، (قلیوب، مصر) ۱۴۲۲/۲۰۰۲.

[۷۹] مسعود اسداللهی، جنبش حزب‌الله لبنان: گذشته و حال، ج ۱، ص ۲۲۴-۲۲۵، تهران ۱۳۸۲ش.

← **مناسبت سوریه با حزب الله**

سوریه نیز با حزب‌الله مناسبت خوبی دارد. **تاکید حافظ اسد**، **رئیس‌جمهوری** پیشین سوریه، بر **مقاومت** مسلحانه بر ضد اسرائیل، باعث نزدیکی سوریه و حزب‌الله شد. مخالفت سوریه با بستن **پیمان صلح** با اسرائیل، تیرگی مناسبت سوریه با برخی کشورهای عربی و دوستی با **ایران**، و تلاش برای یافتن متحدی راهبردی در امور داخلی لبنان، باعث شد که حزب‌الله و سوریه به صورت **متحد** درآیند.

این مناسبت دوستانه در زمان ریاست جمهوری **بشار اسد** نیز ادامه یافت.

[۸۰] حسن فضل‌الله، الخيار الآخر: حزب الله، ج ۱، ص ۱۴۸-۱۴۶، السيرة الذاتية و الموقف، بیروت ۱۴۱۴/۱۹۹۴.

[۸۱] موسوعة حزب الله، بیروت: مؤسسة هنا انتر ناسیونال، ج ۴، ص ۱۲۳-۱۲۵.

← مناسبت حزب‌الله با دیگر کشورهای عربی

مناسبت حزب‌الله با دیگر کشورهای عربی گسترش چندانی نداشته است، زیرا رویکردها و موضع‌گیریهایی این حکومتها با مشی حزب‌الله **تفاوت** اساسی دارد. بارزترین این تفاوتها در **تقابل** با **اسرائیل** است.

[۸۲] نعیم قاسم، حزب‌الله: المنهج، ج ۱، ص ۳۶۳، التجربة، المستقبل، بیروت ۲۰۰۴/۱۴۲۵.

البته دعوت حزب‌الله از ملت‌های عرب برای **سیرنگون** سلختن دولتهای خود، و «مرتجع و آلت دست امریکا» خواندن این دولتها، که در دهه ۱۳۶۰ش/۱۹۸۰ صورت گرفت، اکنون **تکرار** نمی‌شود و حزب‌الله کوشیده است در رابطه خود با این کشورها عمل‌گرایانه رفتار نماید.

[۸۳] مسعود اسداللهی، جنبش حزب‌الله لبنان: گذشته و حال، ج ۱، ص ۲۴۴-۲۴۵، تهران ۱۳۸۲ش.

← مناسبت حزب‌الله با امریکا

مناسبت حزب‌الله با **امریکا** همیشه تیره بوده است. حزب‌الله سیاست‌های امریکا را در منطقه در جهت **حفظ منافع اسرائیل** می‌داند که هیچ تغییری در آن ایجاد نمی‌گردد. در مقابل، امریکا فعالیت‌های حزب‌الله را **تزویربستی** می‌شمارد و در بسیاری از موارد کوشیده است افکار عمومی را در لبنان بر ضد حزب‌الله **بسیج** نماید.

[۸۴] نعیم قاسم، حزب‌الله: المنهج، ج ۱، ص ۳۶۹-۳۶۶، التجربة، المستقبل، بیروت ۲۰۰۴/۱۴۲۵.

حزب‌الله در **مرانامه** خود، افزون بر امریکا، از کشورهای غربی و به‌ویژه **فرانسه** به عنوان دشمنان اصلی خود یاد کرده، اما به دلیل عدم مشاهده سیاست‌های آشکار دشمنانه از سوی کشورهای اروپایی و همچنین به سبب **تمایل** دو طرف به گفتگو و مذاکره، مناسبت حزب‌الله و کشورهای اروپایی، پس از **تجاوز اسرائیل** در ۱۳۷۵ش/۱۹۹۶، **بهبود** چشمگیری یافت. البته این مناسبت از یک کشور اروپایی تا کشور دیگر فرق می‌کند. به باور رهبران حزب‌الله، مناسبت با کشورهای غربی از یک‌تاری و **خودرأیی** امریکا در مورد مسائل منطقه می‌کاهد و نقش برجسته‌ای به این کشورها می‌بخشد.

[۸۵] نعیم قاسم، حزب‌الله: المنهج، ج ۱، ص ۳۷۲-۳۷۳، التجربة، المستقبل، بیروت ۲۰۰۴/۱۴۲۵.

← حزب‌الله در عرضه خدمت اجتماعی و فرهنگی و اقتصادی

علاوه بر مبارزه با **اشغالگران اسرائیلی** و **شرکت** در امور سیاسی **لبنان**، حزب‌الله در عرضه خدمت اجتماعی و فرهنگی و اقتصادی نیز بسیار فعال بوده است. حزب‌الله به **بخریج** از ۱۳۶۳ش/۱۹۸۴ به بعد شروع به گسترش مراکز خدماتی نمود و **مدرسه**، **بیمارستان** و **تعاونیه‌های مصرف** بسیاری در مناطق گوناگون لبنان، و عمدتاً در مناطق **شیعه** نشین، **افتتاح** کرد.

همچنین **اقدام** به **تاسیس** مؤسساتی نمود، از جمله **بنیاد شهید** (مؤسسه الشهید) در ۱۳۶۲ش/۱۹۸۳، **جهادساز ننگی** (مؤسسه جهادالبناء) در ۱۳۶۳ش/۱۹۸۴، **سازمان بهداشت اسلامی** (الهيئة الصحية الإسلامية) در ۱۳۶۴ش/۱۹۸۵، **کمیته امداد اسلامی** (لجنة الامداد الخيرية الإسلامية) در ۱۳۶۶ش/۱۹۸۷، و **بنیاد جانبازان** (مؤسسه الجرحی) در ۱۳۶۹ش/۱۹۹۰.

این مؤسسات با مؤسست مشابه خود در **ایران** در **ارتباط** مستقیم‌اند، اما لبنانیها آن‌ها را **اداره** می‌کنند.

[۸۶] نعیم قاسم، حزب‌الله: المنهج، ج ۱، ص ۱۱۶-۱۲۰، التجربة، المستقبل، بیروت ۲۰۰۴/۱۴۲۵.

[۸۷] مسعود اسداللهی، از مقاومت تا پیروزی: تاریخچه حزب‌الله لبنان، ج ۱، ص ۱۵۱، ۱۳۶۱-۱۳۷۹، تهران ۱۳۷۹ش.

← مؤسسه اسلامی تعلیم و تربیت حزب الله

همچنین این **حزب** برای ایجاد مدارس مخصوص به خود و **آموزش** و **پرورش** آموزگاران، مؤسسه اسلامی **تعلیم و تربیت** (المؤسسه الاسلامیه للتربية و التعليم) را در ۱۳۷۲ش/۱۹۹۳ تاسیس نمود. نخستین اقدام این مؤسسه، تاسیس مدارس دوازدهگانه‌ای به نام مدارس المهدی در همین سال بود.

← تاسیس حوزه‌های علمیه حزب الله

حزب‌الله به **تاسیس حوزه‌های علمیه** نیز پرداخت که از مهم‌ترین آنها، یک حوزه علمیه در **بعلبک**، دو حوزه در **جنوب** و یک حوزه در حومه جنوبی **بیروت** است.

[۸۸] عبدالله بلقریز، حزب‌الله من التحرير الی الردع ۱۹۸۲-۲۰۰۶، ج ۱، ص ۳۹-۴۰، بیروت ۲۰۰۶.

در زمینه اطلاع‌سانی و رسانه‌های گروهی، نخستین اقدام حزب‌الله، **انتشار هفته‌نامه العید** در ۱۳۶۳ش/ژوئن ۱۹۸۴ بود که ترجمان (ارگان) رسمی حزب‌الله به‌شمار می‌رفت. از ۱۳۸۰ش/۲۰۰۱ العید به **الانتقاد** **تغییر** نام داد و به شبکه‌جهانی (**اینتر نت**) نیز راه یافت.

افزون بر **الانتقاد**، حزب‌الله نشریاتی همچون **دو ماهنامه المنطلق** و **هفته‌نامه البلاد** و نیز ماهنامه **بقیة‌الله** را **منتشر** می‌کند.

[۸۹] وضاح شراره، دولة «حزب‌الله»: لبنان مجتمعاً اسلامياً، ج ۱، ص ۲۴۱-۲۴۲، بیروت ۱۹۹۸.

[۹۰] عبدالله بلقریز، حزب‌الله من التحرير الی الردع ۱۹۸۲-۲۰۰۶، ج ۱، ص ۴۲، بیروت ۲۰۰۶.

[۹۱] عبدالحلیم حمود، اسرائیل و حزب‌الله: الحرب النفسية، ج ۱، ص ۲۲-۲۴، بیروت ۲۰۰۷.

← گام بعدی حزب‌الله تأسیس رادیو «النور»

گام بعدی حزب‌الله تأسیس رادیو «النور» در ۱۳۶۷ش/مه ۱۹۸۸ بود که در مدت کوتاهی توانست تأثیر بسزایی در اطلاع‌رسانی حزب‌الله بگذارد.

[۹۲] عبدالحلیم حمود، اسرائیل و حزب‌الله: الحرب النفسية، ج ۱، ص ۲۳، بیروت ۲۰۰۷.

[۹۳] وضاح شراره، دولة «حزب‌الله»: لبنان مجتمعاً اسلامياً، ج ۱، ص ۲۴۱، بیروت ۱۹۹۸.

← راه‌اندازی شبکه تلویزیونی «المنار»

اما مهم‌ترین اقدام حزب‌الله در این زمینه، راه‌اندازی شبکه تلویزیونی المنار در ۱۳۷۰ش/ژوئن ۱۹۹۱ بود. این شبکه، به‌رغم امکانات محدودش، به خوبی توانست با جنگ تبلیغاتی صهیونیست‌ها مقابله کند.

المنار از ۱۳۷۹ش/ژوئیه ۲۰۰۰ به صورت شبکه ماهواره‌ای درآمد تا مناطق گسترده‌ای از جهان عرب و اروپا را زیر پوشش خبری خود قرار دهد.

[۹۴] عبدالحلیم حمود، اسرائیل و حزب‌الله: الحرب النفسية، ج ۱، ص ۴۰-۴۴، بیروت ۲۰۰۷.

← توقف پخش ماهواره‌ای شبه المنار

دولت فرانسه در ۲۳ آذر ۱۳۸۳/۱۳ دسامبر ۲۰۰۴ پخش ماهواره‌ای این شبکه را از ماهواره اروپا، به اتهام مبارزه با صهیونیسم و اسرائیل و ترویج تروریسم، متوقف کرد.

[۹۵] عبدالحلیم حمود، اسرائیل و حزب‌الله: الحرب النفسية، ج ۱، ص ۵۶-۵۹، بیروت ۲۰۰۷.

← مرکز فرهنگی امام خمینی

از دیگر مؤسسات فرهنگی و اطلاع‌رسانی حزب‌الله، مرکز فرهنگی امام خمینی (مرکز الامام الخميني الثقافي) است که در ۱۳۷۰ش/۱۹۹۱ تأسیس شد و هدف از تأسیس آن ترویج فرهنگ اسلامی و اندیشه‌های امام خمینی و انقلاب اسلامی ایران بود.

[۹۶] عبدالحلیم حمود، اسرائیل و حزب‌الله: الحرب النفسية، ج ۱، ص ۲۴، بیروت ۲۰۰۷.

منابع

- (۱) مسعود اسداللهی، از مقاومت تا پیروزی: تاریخچه حزب‌الله لبنان، ۱۳۶۱-۱۳۷۹، تهران ۱۳۷۹ش.
- (۲) مسعود اسداللهی، جنبش حزب‌الله لبنان: گذشته و حال، تهران ۱۳۸۲ش.
- (۳) امین مصطفی، المقاومة فی لبنان: ۱۹۴۸-۲۰۰۰، بیروت ۱۴۲۴/۲۰۰۳.
- (۴) عبدالله بلقریز، حزب‌الله من التحرير الى الردع ۱۹۸۲-۲۰۰۶، بیروت ۲۰۰۶.
- (۵) حسن فضل‌الله، الخيار الآخر: حزب الله، السيرة الذاتية و الموقف، بیروت ۱۴۱۴/۱۹۹۴.
- (۶) رفعت سیداحمد، حسن نصرالله: ثائر من الجنوب، دمشق ۲۰۰۶.
- (۷) رفعت سیداحمد، حسن نصرالله: الوعد الصادق (ملحمة النصر الالهی كاملة)، دمشق ۲۰۰۷.
- (۸) وضاح شراره، دولة «حزب‌الله»: لبنان مجتمعاً اسلامياً، بیروت ۱۹۹۸.
- (۹) صلاح‌الدین سلیم، «الوعد الصادق و تداعياتها العسكرية»، در فجر الانتصار.
- (۱۰) طارق عزب، حزب‌الله بين الحقائق و اوهام الغرب، (قلیوب، مصر) ۱۴۲۲/۲۰۰۲.
- (۱۱) عارف عبد، لبنان و الطائف: تقاطع تاریخی و مسار غیر مکتمل، بیروت ۲۰۰۱.
- (۱۲) عبدالحلیم حمود، اسرائیل و حزب‌الله: الحرب النفسية، بیروت ۲۰۰۷.
- (۱۳) جعفر حسن عترسی، حزب‌الله: الخيار الأصعب و ضمانة الوطن الكبرى، بیروت ۱۴۲۶/۲۰۰۵.
- (۱۴) غسان عزى، حزب‌الله من الحلم الايديولوجي الى الواقعية السياسية، كويت ۱۹۹۸.
- (۱۵) نعیم قاسم، حزب‌الله: المنهج، التجربة، المستقبل، بیروت ۱۴۲۵/۲۰۰۴.
- (۱۶) حسن محمود قیسی، الإنحدار و الإنحدار من وعد بلفور الى الوعد الصادق، (بیروت) ۱۴۲۸/۲۰۰۷.
- (۱۷) محمد مورو، حزب‌الله: النشأة، العمليات، الجهاد، الانتصارات، قاهره (۲۰۰۱).
- (۱۸) موسوعة حزب‌الله، بیروت: مؤسسة هنا انترناسيونال.
- (۱۹) موسوعة نصرالله الرجل الذي يختصر الامة، بیروت: منشورات الفجر، ۱۴۲۷/۲۰۰۶.
- (۲۰) محمدنجیب میقاتی، «میقاتی: الحكومة تجمع الاطراف اللبنانية المعارضة و الموالاتة»، الرياض، ش ۱۳۴۴۹، ۱۱ ربيع‌الاول ۱۴۲۶.

پانویس

۱. ↑ موسوعة حزب‌الله، ج ۱، ص ۱۷-۲۰، بیروت: مؤسسة هنا انترناسيونال.
۲. ↑ نعیم قاسم، حزب‌الله: المنهج، ج ۱، ص ۱۷-۱۹، التجربة، المستقبل، بیروت ۱۴۲۵/۲۰۰۴.

٣. ↑ موسوعة حزب الله، ج ١، ص ٢٥، بيروت: مؤسسة هنا انترناسيونال.
٤. ↑ نعيم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ١، ص ١٧-١٩، التجربة، المستقبل، بيروت ٢٠٠٤/١٤٢٥.
٥. ↑ عبدالله بلقرين، حزب الله من التحرير الى الردع: ١٩٨٢-٢٠٠٦، ج ١، ص ٣٤، بيروت ٢٠٠٦.
٦. ↑ نعيم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ١، ص ٢٦، التجربة، المستقبل، بيروت ٢٠٠٤/١٤٢٥.
٧. ↑ مسعود اسداللهي، ج ١، ص ٦٧-٦٨، از مقاومت تا بيروزي: تاريخچه حزب الله لبنان، ١٣٦١-١٣٧٩، تهران ١٣٧٩ش.
٨. ↑ مسعود اسداللهي، ج ١، ص ٥٩، از مقاومت تا بيروزي: تاريخچه حزب الله لبنان، ١٣٦١-١٣٧٩، تهران ١٣٧٩ش.
٩. ↑ امين مصطفى، المقاومة في لبنان: ١٩٤٨-٢٠٠٠، ج ١، ص ٤٣٣، بيروت ٢٠٠٣/١٤٢٤.
١٠. ↑ حسن فضل الله، الخيار الآخر: حزب الله، ج ١، ص ٣٣، السيرة الذاتية و الموقف، بيروت ١٩٩٤/١٤١٤.
١١. ↑ امين مصطفى، المقاومة في لبنان: ١٩٤٨-٢٠٠٠، ج ١، ص ٤٣٥-٤٣٦، بيروت ٢٠٠٣/١٤٢٤.
١٢. ↑ حسن فضل الله، الخيار الآخر: حزب الله، ج ١، ص ٣٥، السيرة الذاتية و الموقف، بيروت ١٩٩٤/١٤١٤.
١٣. ↑ موسوعة حزب الله، بيروت: مؤسسة هنا انترناسيونال، ج ٢، ص ١٤٧.
١٤. ↑ نعيم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ١، ص ١٤٥، التجربة، المستقبل، بيروت ٢٠٠٤/١٤٢٥.
١٥. ↑ مسعود اسداللهي، از مقاومت تا بيروزي: تاريخچه حزب الله لبنان، ج ١، ص ١٠١، ١٣٦١-١٣٧٩، تهران ١٣٧٩ش.
١٦. ↑ حسن فضل الله، الخيار الآخر: حزب الله، ج ١، ص ١٨٧-١٨٨، السيرة الذاتية و الموقف، بيروت ١٩٩٤/١٤١٤.
١٧. ↑ نعيم قاسم، حزب الله: المنهج، التجربة، المستقبل، ج ١، ص ٢٨٢٧، بيروت ٢٠٠٤/١٤٢٥.
١٨. ↑ نعيم قاسم، حزب الله: المنهج، التجربة، المستقبل، ج ١، ص ٤٦، بيروت ٢٠٠٤/١٤٢٥.
١٩. ↑ نعيم قاسم، حزب الله: المنهج، التجربة، المستقبل، ج ١، ص ٧٠، بيروت ٢٠٠٤/١٤٢٥.
٢٠. ↑ مسعود اسداللهي، از مقاومت تا بيروزي: تاريخچه حزب الله لبنان، ج ١، ص ١٢٤، ١٣٦١-١٣٧٩، تهران ١٣٧٩ش.
٢١. ↑ موسوعة حزب الله، بيروت: مؤسسة هنا انترناسيونال، ج ١، ص ١٠٨-١٠٩.
٢٢. ↑ موسوعة حزب الله، بيروت: مؤسسة هنا انترناسيونال، ج ١، ص ١٠٨-١٠٩.
٢٣. ↑ نعيم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ١، ص ١٤٦-١٤٨، التجربة، المستقبل، بيروت ٢٠٠٤/١٤٢٥.
٢٤. ↑ مسعود اسداللهي، از مقاومت تا بيروزي: تاريخچه حزب الله لبنان، ج ١، ص ١٠٣-١٠٢، ١٣٦١-١٣٧٩، تهران ١٣٧٩ش.
٢٥. ↑ امين مصطفى، المقاومة في لبنان: ١٩٤٨-٢٠٠٠، ج ١، ص ٤٣٨-٤٣٧، بيروت ٢٠٠٣/١٤٢٤.
٢٦. ↑ موسوعة حزب الله، بيروت: مؤسسة هنا انترناسيونال، ج ٣، ص ١٩١٨.
٢٧. ↑ غسان عزي، حزب الله من الحلم الايديولوجي الى الواقعية السياسية، ج ١، ص ٥٦-٥٥، كويت ١٩٩٨.
٢٨. ↑ ٣٦٦، وضاح شراره، ج ١، ص ٣٤٧-٣٤٦، دولة «حزب الله»: لبنان مجتمعاً اسلامياً، بيروت ١٩٩٨.
٢٩. ↑ نعيم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ١، ص ١٥١، التجربة، المستقبل، بيروت ٢٠٠٤/١٤٢٥.
٣٠. ↑ نعيم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ١، ص ١٥٢-١٥٣، التجربة، المستقبل، بيروت ٢٠٠٤/١٤٢٥.
٣١. ↑ عارف عبد، لبنان و الطائف: تقاطع تاريخي و مسار غير مكتمل، ص ٢٠٥، بيروت ٢٠٠١.
٣٢. ↑ عارف عبد، لبنان و الطائف: تقاطع تاريخي و مسار غير مكتمل، ج ١، ص ٢١٧، بيروت ٢٠٠١.
٣٣. ↑ عارف عبد، لبنان و الطائف: تقاطع تاريخي و مسار غير مكتمل، ج ١، ص ٢٢٤، بيروت ٢٠٠١.
٣٤. ↑ نعيم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ١، ص ١٥٤، التجربة، المستقبل، بيروت ٢٠٠٤/١٤٢٥.
٣٥. ↑ مسعود اسداللهي، ج ١، ص ١٢٧، از مقاومت تا بيروزي: تاريخچه حزب الله لبنان، ١٣٦١-١٣٧٩، تهران ١٣٧٩ش.
٣٦. ↑ مسعود اسداللهي، ج ١، ص ٢٤٣، از مقاومت تا بيروزي: تاريخچه حزب الله لبنان، ١٣٦١-١٣٧٩، تهران ١٣٧٩ش.
٣٧. ↑ مسعود اسداللهي، از مقاومت تا بيروزي: تاريخچه حزب الله لبنان، ج ١، ص ١٢٨-١٢٩، ١٣٦١-١٣٧٩، تهران ١٣٧٩ش.
٣٨. ↑ غسان عزي، حزب الله من الحلم الايديولوجي الى الواقعية السياسية، ج ١، ص ٣٣، كويت ١٩٩٨.
٣٩. ↑ امين مصطفى، المقاومة في لبنان: ١٩٤٨-٢٠٠٠، ج ١، ص ٤٣٩-٤٤٠، بيروت ٢٠٠٣/١٤٢٤.
٤٠. ↑ محمد مورو، حزب الله: النشأة، ج ١، ص ٦٩، العمليات، الجهاد، الانتصارات، قاهره (٢٠٠١).
٤١. ↑ موسوعة حزب الله، بيروت: مؤسسة هنا انترناسيونال، ج ٢، ص ٢٦.
٤٢. ↑ نعيم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ١، ص ٢٧٧، التجربة، المستقبل، بيروت ٢٠٠٤/١٤٢٥.
٤٣. ↑ نعيم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ١، ص ٢٨٤-٢٨٥ و پانويس ١، التجربة، المستقبل، بيروت ٢٠٠٤/١٤٢٥.
٤٤. ↑ غسان عزي، حزب الله من الحلم الايديولوجي الى الواقعية السياسية، ج ١، ص ٧٥-٧٦، كويت ١٩٩٨.
٤٥. ↑ موسوعة حزب الله، بيروت: مؤسسة هنا انترناسيونال، ج ٣، ص ٢٩٢٧.
٤٦. ↑ حسن محمود قبيسي، الإنحدار و الإنحدار من وعد بلفور الى الوعد الصادق، ج ١، ص ١٩١، (بيروت) ١٤٢٨/٢٠٠٧.
٤٧. ↑ موسوعة حزب الله، بيروت: مؤسسة هنا انترناسيونال، ج ٣، ص ٣٣-٣٧.
٤٨. ↑ حسن محمود قبيسي، الإنحدار و الإنحدار من وعد بلفور الى الوعد الصادق، ج ٢، ص ١٩٢-١٩٣، (بيروت) ١٤٢٨/٢٠٠٧.
٤٩. ↑ طارق عذب، حزب الله بين الحقائق و اوهام الغرب، ج ١، ص ٦، (قليوب، مصر) ٢٠٠٢/١٤٢٢.
٥٠. ↑ نعيم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ١، ص ٢٨٦ و پانويس ١، التجربة، المستقبل، بيروت ٢٠٠٤/١٤٢٥.
٥١. ↑ مسعود اسداللهي، از مقاومت تا بيروزي: تاريخچه حزب الله لبنان، ج ١، ص ١٤٣-١٤٤، ١٣٦١-١٣٧٩، تهران ١٣٧٩ش.
٥٢. ↑ رفعت سيداحمد، حسن نصر الله: ثائر من الجنوب، دمشق ٢٠٠٦.
٥٣. ↑ رفعت سيداحمد، حسن نصر الله: ثائر من الجنوب، ج ١، ص ١٦٩-١٧٠، دمشق ٢٠٠٦.
٥٤. ↑ نعيم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ١، ص ٢٨٦ و پانويس ٢، التجربة، المستقبل، بيروت ٢٠٠٤/١٤٢٥.
٥٥. ↑ امين مصطفى، المقاومة في لبنان: ١٩٤٨-٢٠٠٠، ج ١، ص ٥٦٢-٥٦١، بيروت ٢٠٠٣/١٤٢٤.
٥٦. ↑ مسعود اسداللهي، از مقاومت تا بيروزي: تاريخچه حزب الله لبنان، ج ١، ص ١٦٦-١٦٧، ١٣٦١-١٣٧٩، تهران ١٣٧٩ش.
٥٧. ↑ موسوعة حزب الله، بيروت: مؤسسة هنا انترناسيونال، ج ٣، ص ٥١٥.
٥٨. ↑ جعفر حسن عتريسي، حزب الله: الخيار الاصب و ضمانة الوطن الكبرى، ج ١، ص ١١٥، بيروت ١٤٢٦/٢٠٠٥.
٥٩. ↑ موسوعة حزب الله، بيروت: مؤسسة هنا انترناسيونال، ج ٣، ص ٦٤.

٦٠. ↑ موسوعة حزب الله، بيروت: مؤسسة هنا انتر ناسيونال، ج٣، ص٦٩٤٨.
٦١. ↑ موسوعة حزب الله، بيروت: مؤسسة هنا انتر ناسيونال، ج٣، ص٧٤٧٢.
٦٢. ↑ محمد مورو، حزب الله: النشأة، ج١، ص١٣١-١٣٢، العمليات، الجهاد، الانتصارات، قاهره (٢٠٠١).
٦٣. ↑ عبدالله بلقریز، حزب الله من التحرير الى الردع: ١٩٨٢-٢٠٠٦، ج١، ص٦٣-٦٢، بيروت ٢٠٠٦.
٦٤. ↑ جعفر حسن عتریسی، حزب الله: الخيار الاصعب و ضمانة الوطن الكبرى، ج١، ص٨٩، بيروت ١٤٢٦/٢٠٠٥.
٦٥. ↑ بيروت: مؤسسة هنا انتر ناسيونال.
٦٦. ↑ موسوعة نصر الله الرجل الذي يختصر الامة، بيروت: منشورات الفجر، ج٢، ص٨٧، ١٤٢٧/٢٠٠٦.
٦٧. ↑ جعفر حسن عتریسی، حزب الله: الخيار الاصعب و ضمانة الوطن الكبرى، ج١، ص٨٩-٩١، بيروت ١٤٢٦/٢٠٠٥.
٦٨. ↑ موسوعة نصر الله الرجل الذي يختصر الامة، بيروت: منشورات الفجر، ج٢، ص١٦، ١٤٢٧/٢٠٠٦.
٦٩. ↑ عبدالله بلقریز، حزب الله من التحرير الى الردع: ١٩٨٢-٢٠٠٦، ج١، ص٦٣ و پانویس، بيروت ٢٠٠٦.
٧٠. ↑ رفعت سيداحمد، حسن نصر الله: الوعد الصادق (ملحمة النصر الالهی كاملة)، ج١، ص٨٨١٧، دمشق ٢٠٠٧.
٧١. ↑ صلاح الدين سليم، «الوعد الصادق و تداعياتها العسكرية»، ج١، ص٢٩، در فجر الانتصار.
٧٢. ↑ موسوعة نصر الله الرجل الذي يختصر الامة، بيروت: منشورات الفجر، ج٢، ص٣١٤، ١٤٢٧/٢٠٠٦.
٧٣. ↑ رفعت سيداحمد، حسن نصر الله: الوعد الصادق (ملحمة النصر الالهی كاملة)، ج١، ص١٧١، دمشق ٢٠٠٧.
٧٤. ↑ رفعت سيداحمد، حسن نصر الله: الوعد الصادق (ملحمة النصر الالهی كاملة)، ج١، ص١٣٦-١٤١، دمشق ٢٠٠٧.
٧٥. ↑ بيروت: مؤسسة هنا انتر ناسيونال.
٧٦. ↑ نعيم قاسم، حزب الله: المنهج، ج١، ص٣٥٠-٣٥٢، التجربة، المستقبل، بيروت ٢٠٠٤/١٤٢٥.
٧٧. ↑ غسان عزى، حزب الله من الحلم الايديولوجی الى الواقعية السياسية، ج١، ص٦٤، كويت ١٩٩٨.
٧٨. ↑ طارق عزب، حزب الله بين الحقائق و اوهام الغرب، ج١، ص١١-١٢، (قليوب، مصر) ٢٠٠٢/١٤٢٢.
٧٩. ↑ مسعود اسداللهی، جنبش حزب الله لبنان: كُنشته و حال، ج١، ص٢٢٤-٢٢٥، تهران ١٣٨٢ش.
٨٠. ↑ حسن فضل الله، الخيار الآخر: حزب الله، ج١، ص١٤٦-١٤٨، السيرة الذاتية و الموقف، بيروت ١٤١٤/١٩٩٤.
٨١. ↑ موسوعة حزب الله، بيروت: مؤسسة هنا انتر ناسيونال، ج٤، ص١٢٣-١٢٥.
٨٢. ↑ نعيم قاسم، حزب الله: المنهج، ج١، ص٣٦٣، التجربة، المستقبل، بيروت ٢٠٠٤/١٤٢٥.
٨٣. ↑ مسعود اسداللهی، جنبش حزب الله لبنان: كُنشته و حال، ج١، ص٢٤٤-٢٤٥، تهران ١٣٨٢ش.
٨٤. ↑ نعيم قاسم، حزب الله: المنهج، ج١، ص٣٦٦-٣٦٩، التجربة، المستقبل، بيروت ٢٠٠٤/١٤٢٥.
٨٥. ↑ نعيم قاسم، حزب الله: المنهج، ج١، ص٣٧٢-٣٧٣، التجربة، المستقبل، بيروت ٢٠٠٤/١٤٢٥.
٨٦. ↑ نعيم قاسم، حزب الله: المنهج، ج١، ص١١٦-١٢٠، التجربة، المستقبل، بيروت ٢٠٠٤/١٤٢٥.
٨٧. ↑ مسعود اسداللهی، از مقاومت تا پیروزی: تاريخه حزب الله لبنان، ج١، ص١٥١، ١٣٦١-١٣٧٩، تهران ١٣٧٩ش.
٨٨. ↑ عبدالله بلقریز، حزب الله من التحرير الى الردع: ١٩٨٢-٢٠٠٦، ج١، ص٣٩-٤٠، بيروت ٢٠٠٦.
٨٩. ↑ وضاح شراره، دولة «حزب الله»: لبنان مجتمعاً اسلامياً، ج١، ص٢٤١-٢٤٢، بيروت ١٩٩٨.
٩٠. ↑ عبدالله بلقریز، حزب الله من التحرير الى الردع: ١٩٨٢-٢٠٠٦، ج١، ص٤٢، بيروت ٢٠٠٦.
٩١. ↑ عبدالحليم حمود، اسرائيل و حزب الله: الحرب النفسية، ج١، ص٢٢-٢٤، بيروت ٢٠٠٧.
٩٢. ↑ عبدالحليم حمود، اسرائيل و حزب الله: الحرب النفسية، ج١، ص٢٣، بيروت ٢٠٠٧.
٩٣. ↑ وضاح شراره، دولة «حزب الله»: لبنان مجتمعاً اسلامياً، ج١، ص٢٤١، بيروت ١٩٩٨.
٩٤. ↑ عبدالحليم حمود، اسرائيل و حزب الله: الحرب النفسية، ج١، ص٤٠-٤٤، بيروت ٢٠٠٧.
٩٥. ↑ عبدالحليم حمود، اسرائيل و حزب الله: الحرب النفسية، ج١، ص٥٦-٥٩، بيروت ٢٠٠٧.
٩٦. ↑ عبدالحليم حمود، اسرائيل و حزب الله: الحرب النفسية، ج١، ص٢٤، بيروت ٢٠٠٧.

منابع

[دانشنامه جهان اسلام، بنیاد دائرة المعارف اسلامی، برگرفته از مقاله «حزب الله»، شماره ٦٠٧٩.](#)

رده‌های این صفحه: [جغرافیای اسلامی](#) | [حزب الله لبنان](#) | [لبنان](#)